

Kommunernes visioner og planer for civilsamfundet og samarbejdet med foreninger og frivillige

Michael Fehsenfeld
Bjarne Ibsen

NORDEA
FONDEN

ODENSE
KOMMUNE

FAABORG-MIDTFYN
KOMMUNE

RUDERSDAL
KOMMUNE

FAXE KOMMUNE

Det Boligsociale Fællessekretariat

SDU

Forskning i et samfunds- eksperiment

Omfatter fem kommuner

Det Boligsociale Fællessekretariat

Spørgeskema
besvaret af
foreninger

Spørgeskema
besvaret af
kommunale
institutioner og
indsatsområder

Interview af
centrale
politikere og
kommunale
ledere

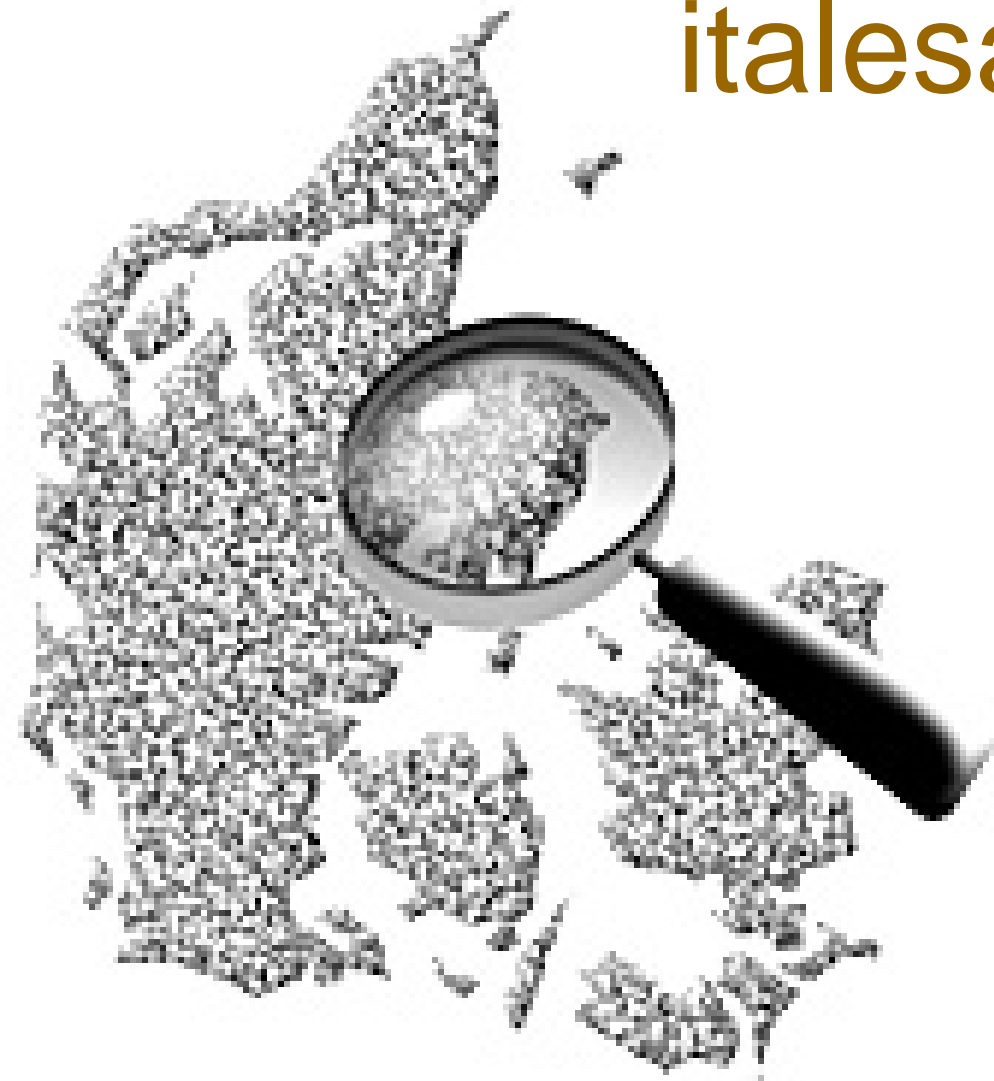
Spørgeskema
besvaret af
kommunale
fagchefer i alle
danske
kommuner

Analyse af 17
'samarbejds-
projekter'

Omfattende formidling:

- I forhold til hver kommune
- En række publikationer
- 4 konferencer
- Mange foredrag og oplæg

Den positive italesættelse

'Danmarkskanon' om foreningsliv og frivillighed

Foreninger udgør en grundlæggende måde at organisere fællesskaber på i hele Danmark.

Foreninger er ét af de steder i samfundet, hvor mennesker har mulighed for at mødes og få kendskab til hinanden på tværs af sociale forskelle.

I foreningslivet kan børn, unge og voksne lære om demokrati og medbestemmelse.

Frivillighed i Faxe Kommune

Frivillighed er meningsfyldt arbejde med en helt speciel værdi. Både for den, der tilbyder og for den, der modtager.

Hvem arbejder kommunen for? Borgerne selvfølgelig. Derfor må borgerne ikke holdes ude, når kommunen skal løse opgaver. Den traditionelle grænse giver ikke mening længere. Der skal samarbejdes med borgerne.

Regeringen

BLÅ STUE

Det frivillige foreningsliv skal have gode vilkår. Det bidrager til udviklingen af et aktivt medborgerskab, af lokale fællesskaber og af et trygt liv for den enkelte.

REGERINGSGRUNDLAGET 2015

RØD STUE

Gennem frivilligt arbejde skabes stærke fællesskaber på tværs af generationer og social baggrund (...) Socialt arbejde baseret på frivillighed er en afgørende styrke ved det danske velfærdssamfund

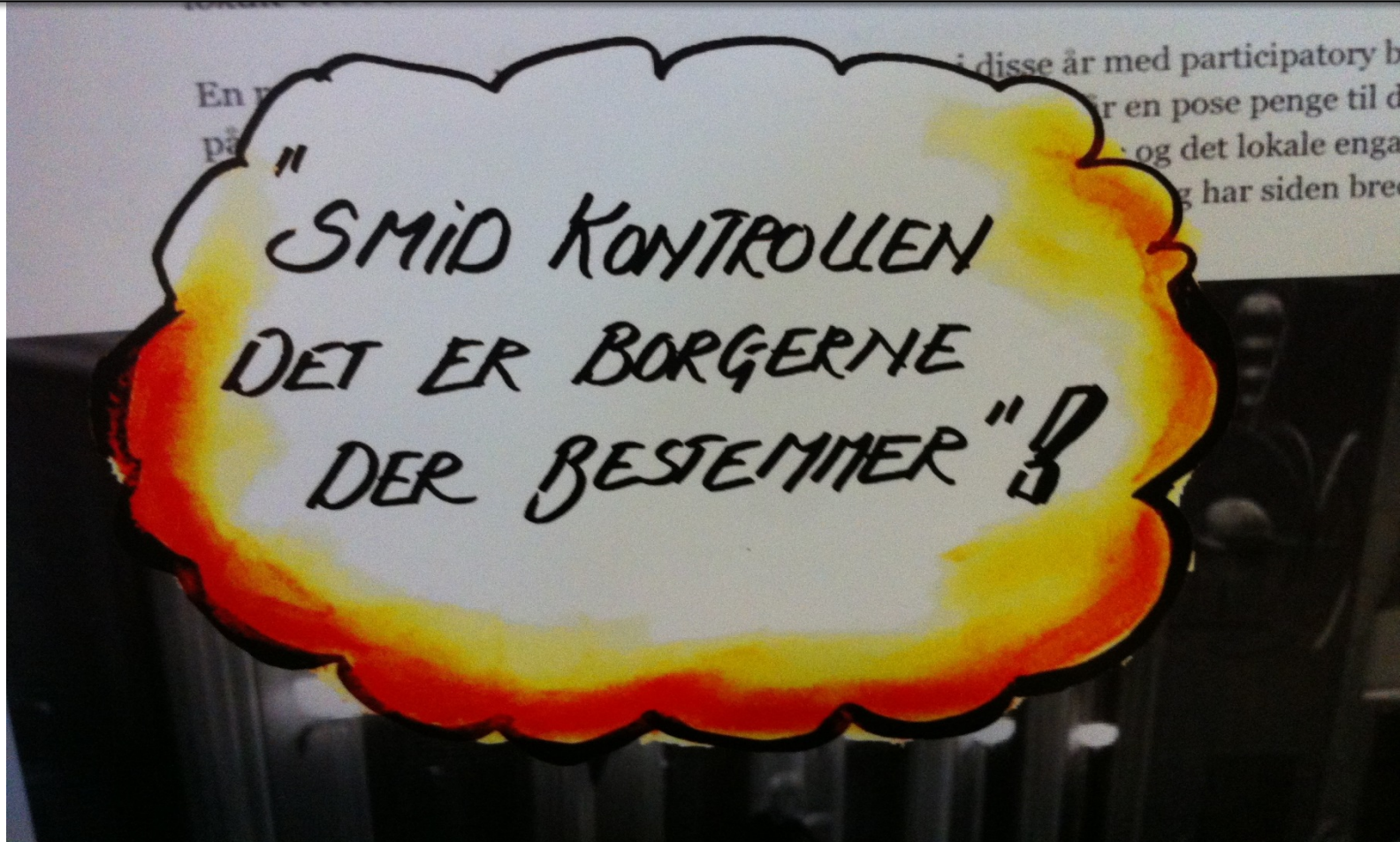
REGERINGSGRUNDLAGET 2011

Europa-Kommissionen 2011

Frivilligt arbejde omsætter først og fremmest grundlæggende værdier som retfærdighed, solidaritet, inklusion og medborgerskab, som EU bygger på.

Kommunale visioner omkring frivillighed, borger og civilsamfund!

Diskursanalyse

- Diskursanalyse: En metode/redskab til at analysere og afdække samfundsmæssige forandringer
- Diskurser:
  - Sproget repræsenterer en bestemt fortolkning af virkeligheden → men er også med til at 'skabe' virkeligheden
  - Er enten konservative eller forandrende
- Diskursens tre funktioner:
  1. Konstruktion af sociale identiteter
  2. Konstruktion af sociale relationer mellem mennesker (og institutioner)
  3. Konstruktion af visioner om verden
- Ca. 30 interview med kommunale politikere og chefer fra de 5 kommuner.

Baggrund: Frivillighedsbegreb under forandring?

- En bevægelse væk fra det traditionelle frivillighedsbegreb i det kommunale system.
- Større fokus på individuel frivillighed (medborger) .
- Ser ud til at være en generel tendens: Lorentzen (2007), Hustinx (2010), Skov Henriksen (2015), mfl.....

Begrebsforvirring?

”Så er der det med adskillelsen af frivillighed og medborgerskab. Den har vi diskuteret rigtig meget, fordi skal vi helt droppe ordet frivillig, når vi egentlig snakker medborgerskab. Der bliver stadig snakket frivillighed. Men...” (Leder)

”Og så oplever jeg en stor begrebsforvirring. Det er ikke helt klart for folk, hvad det er vi snakker om... Nogen snakker om frivillige som enkeltpersoner, nogen snakker om foreninger, og andre snakker om civilsamfund, og nogen snakker om samskabelse og sådan noget. Og det bliver jo tit og ofte blandet sammen i en stor pærevælling. Hvad så helt præcist projektet går ud på, det kan være sådan lidt svært at finde ud af.” (Politiker)

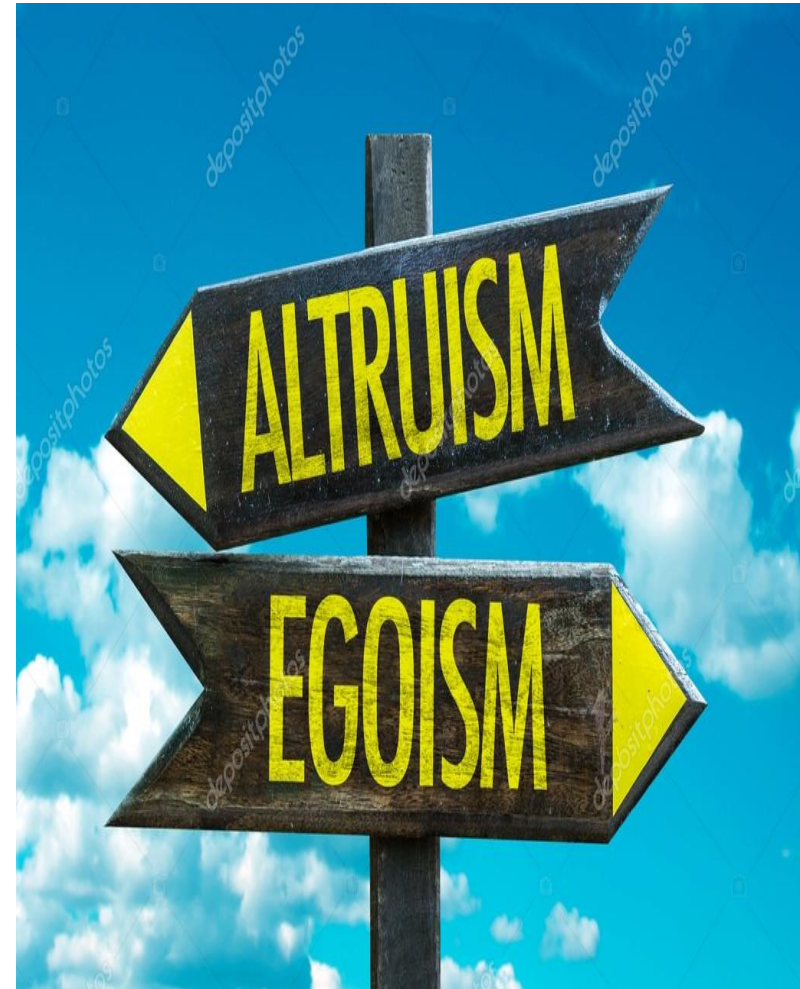
”Så jeg tænker at frivillige, det er civilsamfundet. Og hvad er det egentlig vi er som civile mennesker. Medborgerskab er også et andet ord (...) Men som medborger har man også et ansvar. Til at være med til at samfundet kan fortsætte. Det tænker jeg er det frivillige” (Leder)

Visioner
for
hvad?

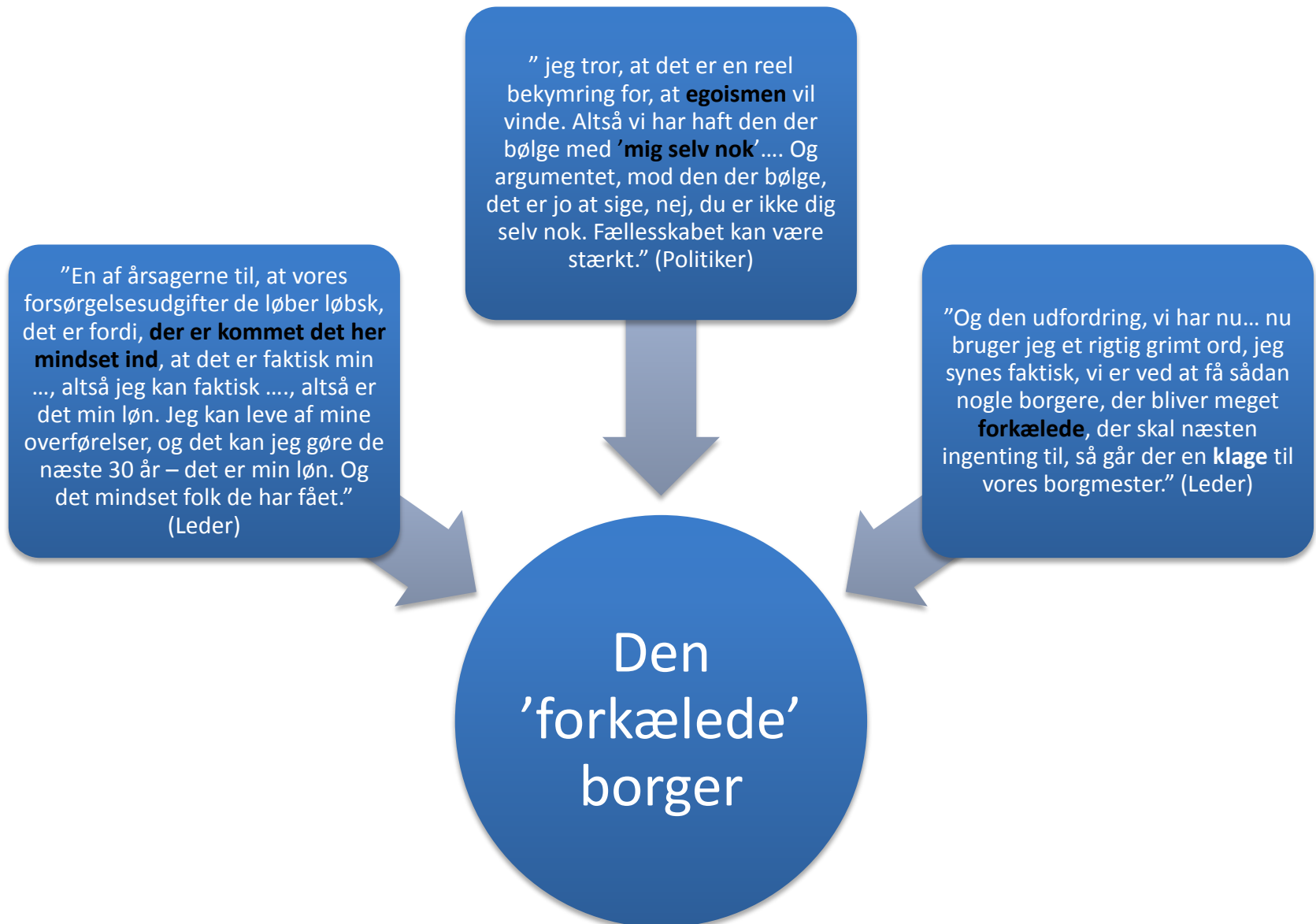
”Nu er der to diskurser i frivillighedssnakken. Der er medborgerskab, og så er der frivillighed (...) Så det er jo en konkret oplevet udfordring. Og man kan høre inde i kommunen, at de ser medborgerskab som noget andet og mere end frivillighed.” (forenings/frivillig-repræsentant)

Sociale identiteter

- Den frivillige / borgeren
  - Den egoistiske borger
  - Den altruistiske borger (idealborgeren)
- 'Kommunen' (som institution) og den kommunale medarbejder

Borgerperspektiv 1

Borgerperspektiv 2

Social relationer

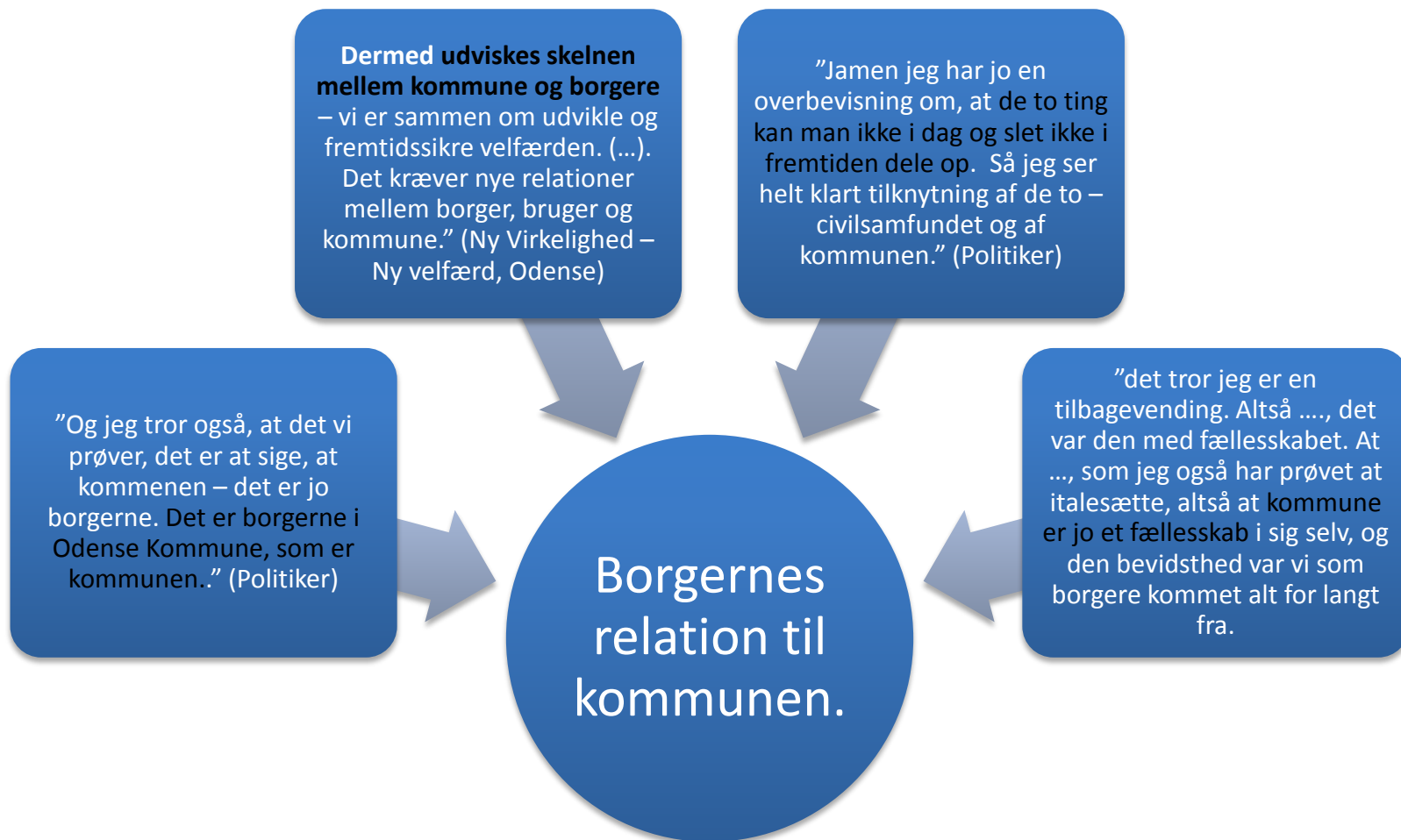
- Ny relation mellem kommune og borger
  - Borger = kommunen
  - Kommunen skal facilitere borgernes ønsker
  - Ligeværdighed

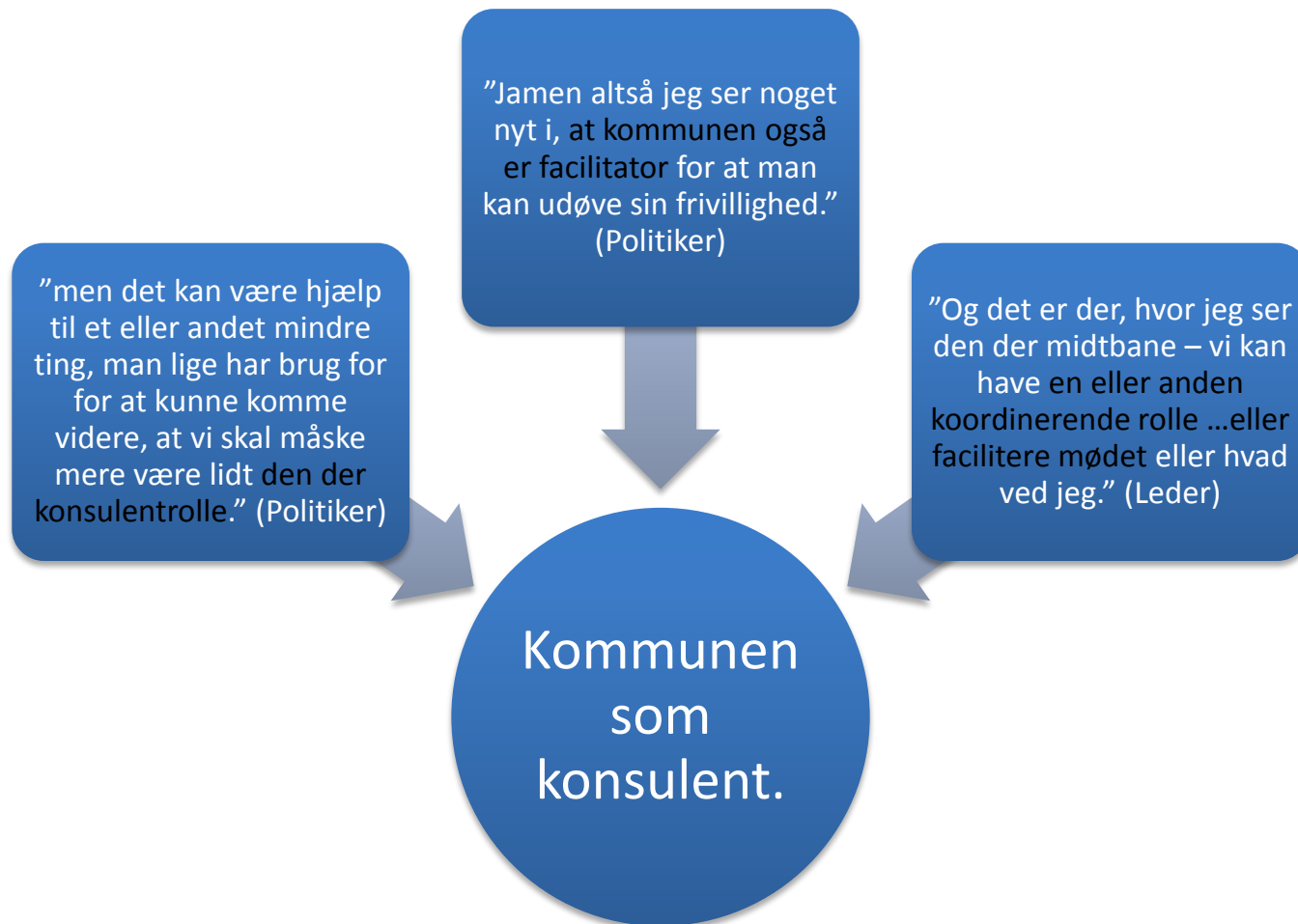
- Men koblet til en identitet:
  - instrumentalisering af frivilligheden/civilsamfundet
  - Professionalisering >< frivillighedens egenværddi

Vi er alle kommunen.

En ny kommunal rolle.

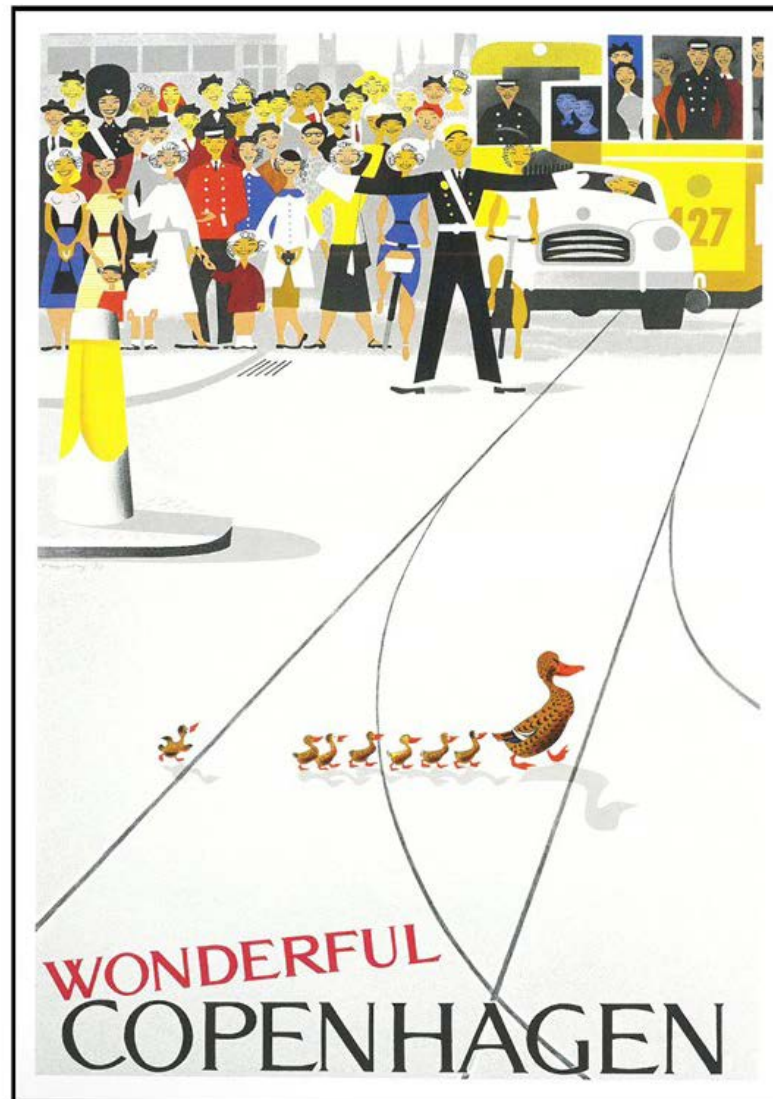

Den legitimerende funktion

Legitimering:

Opfattelser af den sociale verden

- Gadekæret
- Naboskabet
- De gode Gamle dage
- Menneskets 'natur'

Forestillinger om en verden der var...

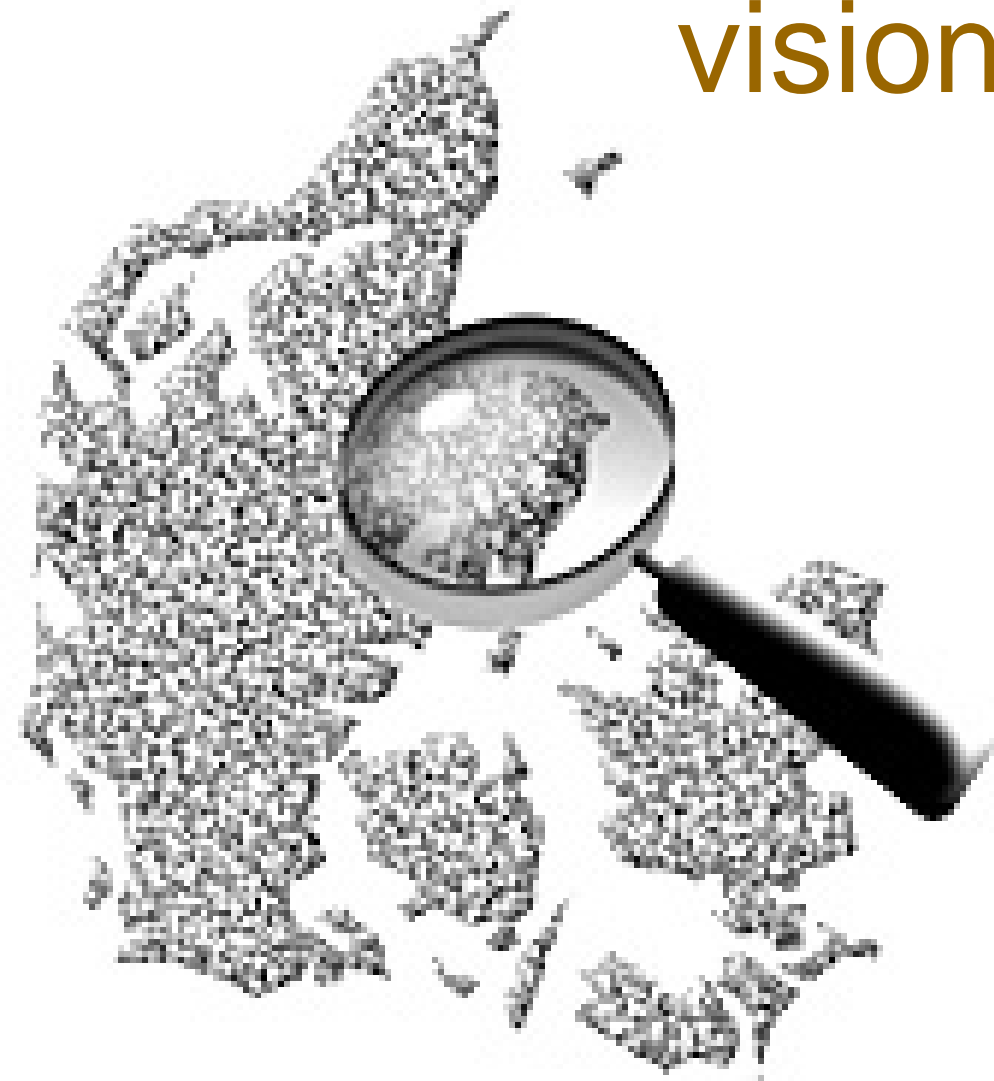
Den største udfordring i borgerbudgetter er at give slip på...
lokale beboere kan selv

En p...
på "

i disse år med participatory b...
er en pose penge til d...
og det lokale enga...
g har siden bre...

"SMID KONTROLLEN
DET ER BORGERNE
DER BESTEMMER"!

Hvordan fremme visionerne?

Bottom-up

- Næsten ingen centrale initiativer eller 'krav'
- Det skal komme nedefra
  - *'Den vej, vi vil går, vil være noget med, at der er nogen, der kommer selv og siger, hvis vi nu tilbyder sådan og sådan, kan vi så få sådan og sådan'*
- Give civilsamfundet mere spillerum:
  - *'Jeg havde ønsket mig ... at der var en smule mere sådan plads til civilsamfundet, at man som kommune turde give banen mere fri, at man turde sige, vi har plads til det skæve'*

Facilitere, invitere og give slip

- *'Nu vil vi fandeme have en nyttehave'. Jamen fedt, så lad os da understøtte en nyttehave, hvis det er det'*
- *Jamen altså jeg ser noget nyt i, at kommunen også er facilitator for at man kan udøve sin frivillighed'*
- *'Jeg tror bare, vi skal være til at byde op til dans i en ekstrem tidlig fase. Hver gang vi vil nogle ændringer, vil nogle forandringer, har nogle projekter, jamen så lad os da involvere nogen, der er interesseret i det projekt. Så vi giver lidt fra os, så vi tør at skubbe ansvaret fra os'*
- *Det er ikke kommunen, der skal organisere de frivillige. De steder, hvor vi måske er nødt til det i en overgangsfase, da er det vores mål, at det så hurtigt som muligt kan blive selv bærende'*
- *'Vi simpelthen nødt til at give slip på noget af det, som kan selv. Hvordan kan vi understøtte de gode kræfter, der står og siger, jeg vil egentlig gerne noget herude i xxx, hvordan gør jeg lige det. Hvordan kan vi understøtte det'*

Ingen grundlæggende ændring af opgavefordeling mellem kommune og civilsamfund

- *‘Det vil stadigvæk være kommunens opgave at drive folkeskole, plejecentre, børnehaver og daginstitutioner. Og det vil stadigvæk være vores opgave at sørge for, at vejene er i orden, og hele den der, hjemmeplejen’*
- *‘Men om de lige skal være med til at drive bibliotek eller de sådan større kultur- eller velfærdsområder, der tænker jeg, vi skal være meget påpasselige og tænke os gevaldig godt om’*
- *‘Når vi kigger strengt på det sociale område, så synes jeg ... at det er i den grad båret af frivillige foreninger ... Fx vores varmemestue, dagvarmestue og natvarmestue, er ikke et kommunalt tilbud.*
- *På konkrete spørgsmål om fx Musikskolen og pasning og grønne områder svinger svarene fra total afvisning (‘det vil være politisk selvmord’) til ‘måske’ eller et meget tøvende ja*

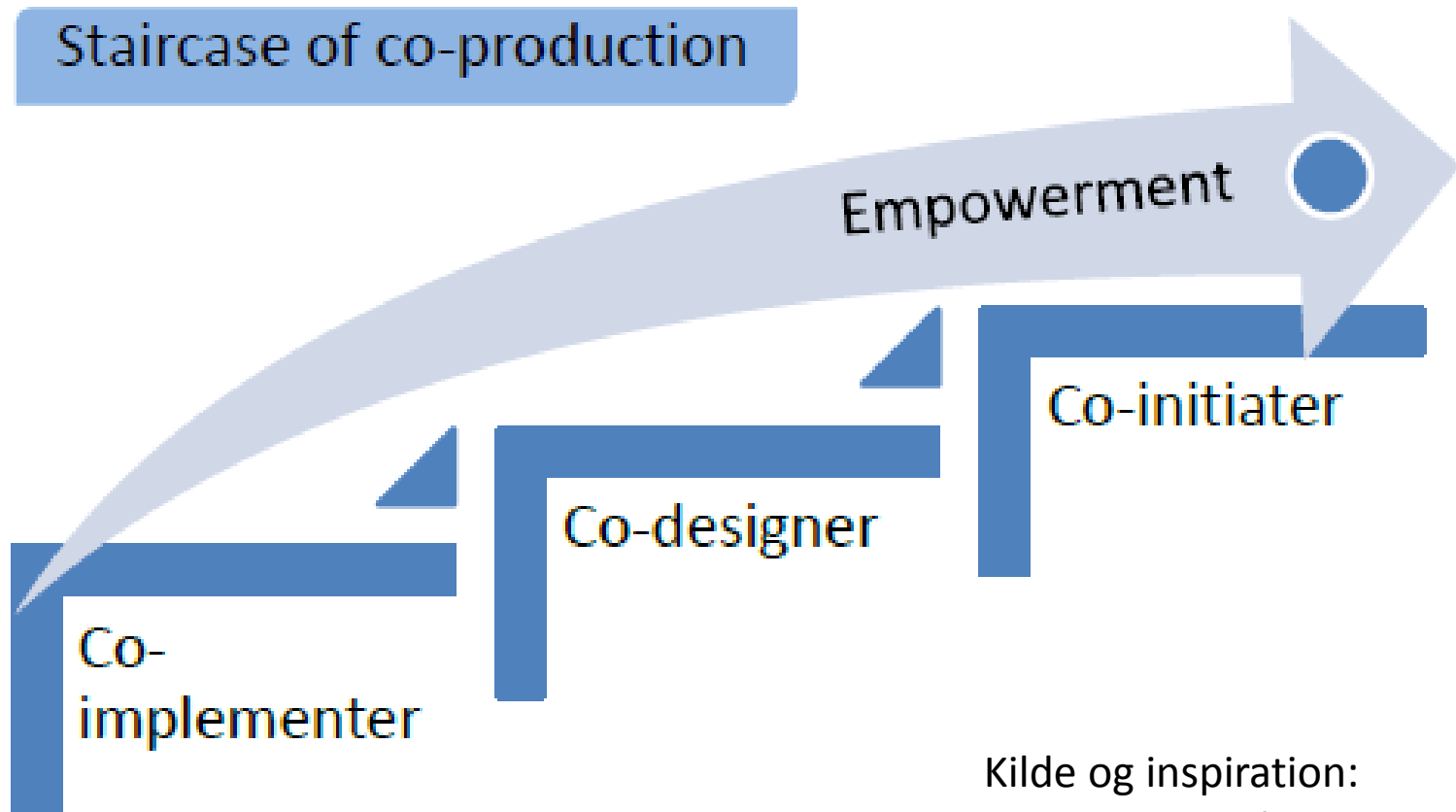
lagttagelser, refleksion og diskussion

Små forskelle

- Mellem 'blå' og 'røde' politikere
- Mellem kommunerne
- Mellem politikere og direktører / chefer
- Visse forskelle mellem fagområderne

Mere interesse for 'output' end 'input'

Kilde og inspiration:
Marianne Staal Stougaard

Næsten ingen kritik af civilsamfundet

- Kritikken går især på de etablerede foreninger som opfattes som konservative:
  - ‘Vi har lige haft en stor proces om §18 midlerne ..... Og jeg må bare må sige, konservatisme findes også her. De vil gerne have flerårige bevillinger; at dem der får, bliver ved med at få; og de vil gerne have, at puljen til eksperimenter er meget lille’
  - ‘der er ikke så meget spark i deres organisatoriske kraft og deres kapacitet til at tage nye måder ind og gøre noget nyt. Man kan sige, de koncentrerer jo rigtig mange af dem om den gamle kerneydelse, at holde liv i den overhovedet, kan man sige’.

Mere samskabelse med 'frivillige' end med 'brugerne'

- Begreber 'samskabelse' (co-production) handler oprindeligt om at inddrage 'brugerne'
  - Det spiller en lille rolle i de interviewedes fremstilling
  - Det handler i lille grad om at styrke
    - Forældrenes indflydelse og ansvar på skolen
    - De ældre og deres pårørende på plejehjemmet
    - Flygtningen på flygtningecenteret
    - Osv.

‘Medborgerskab’ mere end ‘Demokratisk selvorganisering’

- ‘Medborgerskabsvinklen spiller en betydelig rolle: engagere borgerne i kommunen
- ‘Demokratisk selvorganisering’ er sjældent medtænkt som en model for et civilsamfund, der er i højere grad påtager sig et ansvar for offentlige opgaver
  - *‘... hvor det er mere kommunen, der støtter nogle initiativer, der egentlig er frivillige/private, og skaber nogle rammer for det – fuldstændig som man gør på idræt og folkeoplysning, fuldstændig som man gør med de frie skoler. Hvor det jo i dag mere går på, at de kommunale plejecentre gerne vil have nogle frivillige, der går ind og hjælper på de kommunale institutioner’ (politiker).*

Samskabelse

- 'Forskellige aktører har forskellige tilgange, kompetencer og organiseringer. Velfærden rykker, når vi tør udforske, hvad vi sammen kan skabe ved at kombinere vores forskellige ressourcer '(Frivilligrådet)
- Frivilligheden opfattes som en ressource (kvantitativt og kvalitativt)
- Den kommunale interesse går ud på at inddrage frivillige i løsningen af kommunale opgaver
- Idealet er samarbejde og konsensus

Demokratisk selvstyre

- Fælles opgaver og velfærd varetages af civile, demokratiske sammenslutninger med eller uden støtte fra det offentlige (Paul Hirst 1994)
- Frivilligt arbejde er en måde at bidrage til 'selvstyret'
- Den kommunale interesse går ud på at støtte en demokratisk organisering af interesser
- Idealet er selvstyre, mangfoldighed og 'kamp' for værdier og interesser